

Dyslexiebeleid

Kalsbeek College

locatie Schilderspark



KALSBEEK
COLLEGE

Inhoudsopgave

Inleiding	3
1. Leerlingen die al op de basisschool zijn getest op dyslexie	3
2. Signalering: dyslexiescreening	4
3. Dyslexieonderzoek	5
3.1. <i>Informatieverzameling</i>	5
3.2. <i>Vooronderzoek door de remedial teachers</i>	5
3.3. <i>Dyslexieonderzoek door een psycholoog of orthopedagoog</i>	5
3.4. <i>Afhandeling onderzoek</i>	5
3.5. <i>Latere aanmelding voor een dyslexieonderzoek</i>	6
4. Begeleiding door de remedial teachers	6
4.1. <i>Begeleiding gedurende de eerste twee leerjaren</i>	6
4.2. <i>Na de eerste twee leerjaren</i>	6
5. Contact met ouders	7
5.1. <i>De ouderavond</i>	7
5.2. <i>Evaluatie</i>	7
5.3. <i>De reguliere oudercontactavonden</i>	7
6. Begeleiding in de klas in de onder- en bovenbouw	7
6.1. <i>De dyslexielijst</i>	7
6.2. <i>Voorleesbeurten</i>	8
6.3. <i>Tijdig opgeven</i>	8
6.4. <i>Letterttype</i>	8
6.5. <i>Extra tijd</i>	8
6.6. <i>Mondelinge overhoringen</i>	8
6.7. <i>Spellingfouten</i>	9
6.8. <i>Hulpmiddelen</i>	9
7. Vrijstellingen	9
7.1. <i>Vrijstellingen op het Kalsbeek College</i>	10
7.2. <i>Criteria voor vrijstellingen in het vmbo</i>	10
7.3. <i>De procedure voor het toekennen van een vrijstelling in het vmbo</i>	10
7.4. <i>Criteria voor vrijstellingen in het vwo</i>	11
7.5. <i>De procedure voor het toekennen van een vrijstelling in het vwo</i>	11
8. Het School- en Eindexamen	12
8.1. <i>Het Centraal Schriftelijk Eindexamen</i>	12
8.2. <i>Aanpassingen en hulpmiddelen bij het Centraal Examen</i>	12
8.3. <i>Voorwaarden die hierbij gesteld worden</i>	13
8.4. <i>Het schoolexamen</i>	14
8.5. <i>Aanpassingen en hulpmiddelen bij het schoolexamen</i>	14
8.6. <i>Rol van de remedial teachers</i>	14
8.7. <i>Rol van de examencommissie</i>	14
8.8. <i>Rol van de docenten</i>	15
Bijlage 1: Protocol uitgifte laptops voor leerlingen die toetsen op laptop mogen maken ..	16

Inleiding

Op het Kalsbeek College voeren we een duidelijk beleid op het gebied van dyslexie. Dit houdt in dat ernaar gestreefd wordt om dyslectische leerlingen zo vroeg mogelijk op te sporen en zo goed mogelijk te begeleiden tijdens hun hele schoolloopbaan tot en met hun eindexamen. Deze begeleiding heeft als doel dat de leerling leert omgaan met zijn¹ dyslexie, zodat hij een diploma kan halen op het niveau waarvoor hij de capaciteiten heeft en ook daarna kan functioneren in het vervolgonderwijs, een baan en de maatschappij.

Bij het centraal eindexamen worden aan dyslectische leerlingen dezelfde eisen gesteld als aan andere leerlingen. Wel hebben dyslectische leerlingen recht op extra tijd en er mogen soms, als dit in de dyslexieverklaring wordt geadviseerd, bepaalde hulpmiddelen gebruikt worden. Het is dus van groot belang dat leerlingen in de jaren voor het eindexamen leren omgaan met dyslexie en met de toegestane hulpmiddelen (voor zover nodig) om op die manier aan de gestelde eisen te kunnen voldoen.

In december 2004 is het Protocol Dyslexie Voortgezet Onderwijs door het Ministerie van Onderwijs naar alle middelbare scholen opgestuurd² en in 2013 is het volledig herzien³.

In tegenstelling tot wat wel eens wordt gedacht, bevat het Protocol Dyslexie VO geen wettelijke regelingen en bepalingen, waaraan alle middelbare scholen verplicht zijn zich te houden. Het bevat daarentegen tal van aanbevelingen, aanwijzingen, richtlijnen en lesvoorbeelden op het gebied van signalering en begeleiding van dyslectische leerlingen. In het woord vooraf wordt gesteld: "Doel van het Protocol is om scholen een werkwijze aan te bieden om te komen tot een eenduidige en effectieve begeleiding van leerlingen met dyslexie in het Voortgezet Onderwijs. (...) Uitgangspunt van het Protocol is dat een goede afstemming moet plaats vinden tussen datgene wat de dyslectische leerling aan hulp 'vraagt' en de begeleiding die de school kan bieden."⁴

Er zijn wel wettelijke bepalingen voor dyslectici die betrekking hebben op het centraal eindexamen.

Het Protocol Dyslexie VO en de aanpak van dyslexie, zoals die zich de laatste jaren op onze locatie heeft ontwikkeld, zijn als uitgangspunt genomen voor het samenstellen van een eigen dyslexiebeleid voor het Kalsbeek College, locatie Schilderspark. Hierin wordt in grote lijnen uiteengezet hoe dyslectische leerlingen in de brugklas gesignaleerd worden, hoe met de dyslectische leerlingen omgegaan wordt en welke faciliteiten aan deze leerlingen verleend worden tijdens hun schoolloopbaan en het eindexamen.

1. Leerlingen die al op de basisschool zijn getest op dyslexie

In toenemende mate wordt dyslexie bij een leerling al op de basisschool gesignaleerd. Steeds vaker komen leerlingen in de brugklas met een dyslexieverklaring.

¹ Overall waar 'hij'/'hem'/'zijn' staat, kan ook 'zij'/'haar' gelezen worden.

² Henneman, K., Kleijnen, R., & Smits, A., (2004). *Protocol Dyslexie Voortgezet Onderwijs : Deel 1 - Achtergronden, beleid en implementatie*. 's Hertogenbosch: KPC Groep.

³ Henneman, K., Bekebrede, J., Cox, A., Krosse, H. de (2013). *Protocol dyslexie voortgezet onderwijs. Handreiking voor directie, middenmanagement en docenten*. 's-Hertogenbosch: KPC-groep.

⁴ Henneman, Kleijnen & Smits, 2004, Woord vooraf.)

Een dyslexieverklaring wordt alleen erkend onder de volgende voorwaarden:

- Een dyslexieverklaring wordt alleen geaccepteerd in combinatie met de uitslag van een intelligentieonderzoek, behorend bij het onderzoek naar dyslexie of dat niet ouder is dan twee jaar.
- Een psychologisch onderzoek moet voldoen aan de criteria, zoals die zijn gedefinieerd door de Stichting Dyslexie Nederland (2000):
 - De test moet zijn afgenomen door een erkend GZ-psycholoog BIG-geregistreerd, een Kinder- en Jeugdpsycholoog NIP of een Orthopedagoog-Generalist NVO.
 - De test moet de volgende onderdelen bevatten:
 - a. Een onderkende diagnose
 - b. Een verklarende diagnose
 - c. Een handelingsgerichte diagnose
 - Uit de test moet de conclusie komen dat er bij de desbetreffende leerling sprake is van dyslexie.
- In het onderzoeksrapport moet uitgebreid aandacht besteed zijn aan het voortraject voor het verlenen van de dyslexieverklaring. Met name dient duidelijk beschreven te zijn welke hulp is gegeven om de hardnekkigheid van de lees- en/of spellingproblemen vast te stellen, inclusief duur, inhoud en resultaat van deze hulp.

Als de dyslexieverklaring niet voldoet aan bovenstaande criteria, wordt deze door het Kalsbeek College (locatie SPK) niet erkend.

Er moet een kopie van de dyslexieverklaring en van het onderzoeksverslag op school bij de administratie worden aangeleverd ten behoeve van het leerlingdossier. Eventuele privacygevoelige informatie uit het onderzoeksverslag mag afgeplakt worden. Als een van beide documenten ontbreekt, heeft de leerling geen recht op faciliteiten voor dyslectische leerlingen.

2. Signalering: dyslexiescreening

In de eerste maanden van het schooljaar vindt in alle brugklassen de dyslexiescreening plaats. Deze screening gebeurt met het programma ' Muiswerk' en omvat flitstoetsen en verschillende digitale tests op het gebied van spelling en stillezen. Vervolgens doen de remedial teachers dossieronderzoek. Als deze gegevens bevestigen dat er mogelijk sprake zou kunnen zijn van dyslexie, dan worden er zo nodig enkele aanvullende tests uitgevoerd door de remedial teachers. Vervolgens worden alle bevindingen besproken met de orthopedagoge die aan de school verbonden is en in overleg wordt beslist of de leerling wordt doorverwezen voor een dyslexieonderzoek.

Wanneer er alleen spellingsproblemen zijn, zonder dat er sprake is van leesproblematiek (of in het verleden is geweest), wordt er verder geen dyslexieonderzoek gedaan. Er is dan vermoedelijk iets anders aan de hand, bijvoorbeeld een algeheel werkgeheugen probleem, ADHD, ADD, etc.

Belangrijk is dat de hardnekkigheid van de problematiek kan worden aangetoond door eerder geboden hulp. Hiervan moeten individuele hulpplannen (vanaf groep 6) aanwezig zijn die doelen en inhoud van de hulp en een evaluatie bevatten. Als hieraan niet is voldaan, moet de hardnekkigheid alsnog worden aangetoond door het inzetten van geprotocolleerde hulp,

gedurende een half jaar, meerdere keren per week (inclusief oefenen). Deze hulp kan niet door de school worden geboden of bekostigd.

3. Dyslexieonderzoek

3.1. Informatieverzameling

Uit de screening komt een aantal leerlingen naar voren, bij wie sprake zou kunnen zijn van dyslexie. Voor deze leerlingen aangemeld worden voor verder psychologisch onderzoek, zamelen de remedial teachers extra informatie in door:

- Bestudering van het aanmeldingsformulier en leerlingvolgsysteem van de basisschool. Hieruit moet blijken dat er een substantiële leerachterstand is op het gebied van technisch lezen en/of spelling en dat er voldoende begeleiding is gegeven voor de vakken waarbij een leerachterstand aanwezig is;
- Evt. een vraag aan de ouders om aanvullende informatie van de basisschool over de gegeven begeleiding;
- Bekijken van het schoolkeuzeadvies van de basisschool;
- Bestudering van de Cito- en NIO-score en/of andere niveau- en intelligentietoetsen;
- Een vragenlijst dyslexie die door de ouders wordt ingevuld.

3.2. Vooronderzoek door de remedial teachers

- Wordt onder schooltijd afgenomen;
- Duurt maximaal één lesuur;
- Vindt plaats op school.

3.3. Dyslexieonderzoek door een psycholoog of orthopedagoog

Als de remedial teachers sterke aanwijzingen hebben gevonden voor dyslexie, worden deze leerlingen doorgestuurd voor een dyslexieonderzoek.

Het psychologisch onderzoek:

- Wordt uitgevoerd door een extern bureau, dat een psychologisch onderzoek uitvoert dat voldoet aan de eisen, zoals die beschreven zijn in §1;
- Bestaat uit een aantal groepstesten en/of uit een aantal individuele testen, o.a. een IQ-test;
- Is voor rekening van de ouders.

3.4. Afhandeling onderzoek

- De ouders ontvangen een verslag van het onderzoek. Als er sprake is van dyslexie, ontvangen de ouders ook de dyslexieverklaring. Kopieën van beide worden in het leerlingdossier bewaard.
- De psychologische test heeft een geldigheid van twee jaar. De dyslexieverklaring blijft altijd geldig en kan ook gebruikt worden bij een vervolgstudie.
- De dyslectische leerlingen worden op de dyslexielijst geplaatst.
- De mentor wordt geïnformeerd en deze stelt de lesgevende docenten op de hoogte.
- De ouders krijgen de 'Reader dyslexie Kalsbeek College SPK' toegestuurd.
- De leerlingen worden uitgenodigd voor een dyslexiegroepje, als de dyslexieverklaring voor de meivakantie binnen is. Als de dyslexieverklaring na 1 mei wordt afgegeven,

wordt er nog minimaal één aparte bijeenkomst georganiseerd voor leerlingen uit de brugklas die recentelijk een dyslexieverklaring hebben ontvangen.

3.5. Latere aanmelding voor een dyslexieonderzoek

Aanmelding voor een dyslexieonderzoek gedurende de rest van de schoolcarrière komt incidenteel voor. Mentoren en docenten die hierom vragen moeten een signaleringsformulier invullen en een aantal gegevens verzamelen. Pas als alle nodige gegevens er zijn, gaan de remedial teachers deze analyseren en verder onderzoeken, als daartoe aanleiding is.

Wanneer het vermoeden van dyslexie wordt bevestigd, moeten onderbouwleerlingen gedurende een half jaar individueel en geprotocolleerd begeleid worden om de hardnekkigheid van de leesproblemen en eventuele spellingproblemen vast te kunnen stellen. Alleen bij bovenbouwleerlingen met een aantoonbare achterstand op het gebied van technisch lezen, is begeleiding gedurende een half jaar niet vereist.

Pas wanneer de hardnekkigheid is aangetoond, kan een dyslexieonderzoek plaatsvinden, wat mogelijk leidt tot het afgeven van een dyslexieverklaring. Ook is een intelligentieonderzoek verplicht (NIO voor onderbouw en WISC voor bovenbouw). De school kan geen geprotocolleerde individuele begeleiding bieden of bekostigen. De onderzoeken kunnen mogelijk wel via de school plaatsvinden, maar worden niet vergoed.

4. Begeleiding door de remedial teachers

4.1. Begeleiding gedurende de eerste twee leerjaren

Gedurende de eerste twee leerjaren kunnen de dyslectische leerlingen, als de ouders dat willen, begeleid worden. Dat gebeurt meestal in kleine groepjes. Hiervoor is een RT-ruimte beschikbaar met zes computers. De eersteklassers komen in een van de hulplessen bij elkaar. De tweedeklassers komen tweewekelijks bij elkaar op een gezamenlijk afgesproken uur. Hoewel het streven is om dit in een vrij uur (voor of na schooltijd) te laten plaatsvinden, is dit meestal niet mogelijk. De RT-les valt dan samen met een andere les. Het is duidelijk dat dit heel veel nadelen heeft. Om de lasten te verspreiden, wordt er iedere keer voor een ander tijdstip gekozen, waarbij repetities en so's vóór RT gaan. Ook worden hierbij de taallessen vermeden.

In deze lessen

- worden de leerlingen gecoacht;
- worden so's en repetities voorbereid en eventueel ook nabesproken;
- worden het overhoorprogramma wrts en eventuele andere overhoorprogramma's geoefend;
- wordt er geoefend op sites van de methodes en andere sites;
- worden er spellingregels van de vreemde talen aangeleerd;
- wordt kennis gemaakt met audioboeken;
- enz.

4.2. Na de eerste twee leerjaren

Na de eerste twee leerjaren is er geen begeleiding meer door de remedial teachers. Wel blijven ze beschikbaar voor leerlingen en docenten voor eventueel advies.

Elk jaar worden de dyslectische leerlingen uitgenodigd voor een voortgangsgesprek. Het voeren van dit jaarlijkse voortgangsgesprek is verplicht. Wanneer een leerling uitgenodigd is voor een voortgangsgesprek en daaraan geen gehoor geeft, heeft de leerling uitsluitend recht op extra tijd. Andere aanpassingen of faciliteiten op basis van de dyslexieverklaring worden niet toegekend, zolang het gesprek nog niet heeft plaatsgevonden.

Voor het examen bespreken de remedial teachers het recht op en het gebruik van eventuele hulpmiddelen en/of aanpassingen, zie §8.6.

5. Contact met ouders

5.1. De ouderavond

In november organiseren de remedial teachers samen met een adjunct-directeur (portefeuillehouder zorg) een ouderavond voor de ouders van dyslectische leerlingen. Op deze avond kunnen ze vragen stellen en krijgen ze uitleg en adviezen over allerlei zaken.

5.2. Evaluatie

Eén keer per jaar (meestal in februari of maart) krijgen de ouders een evaluatieformulier over de inhoud en het verloop van de RT-lessen. Dit formulier gaat ook naar de mentor en de adjunct-directeur en wordt bewaard in het leerlingdossier.

5.3. De reguliere oudercontactavonden

Bij de oudercontactavonden kunnen ouders zich ook opgeven voor een 10 minutengesprek met de remedial teacher van hun kind.

6. Begeleiding in de klas in de onder- en bovenbouw

Uitgangspunten van dit beleid zijn:

- Elke docent weet welke leerlingen in zijn klas dyslectisch zijn.
- De docenten weten hoe ze met deze leerlingen om moeten gaan.

Ten aanzien van de omgang met dyslectische leerlingen zijn de volgende richtlijnen geformuleerd:

6.1. De dyslexielijst

De dyslexielijst bevat de namen van alle dyslectische leerlingen van de school. Zodra de lijst met namen van nieuwe dyslectische brugklasleerlingen bekend is, wordt de eerste dyslexielijst verspreid onder alle docenten. Deze lijst staat ook op het administratieve netwerk van de school en kan door alle docenten geraadpleegd worden. Gedurende het jaar wordt deze lijst bijgewerkt. Wijzigingen worden via de mentoren doorgegeven aan de docenten.

Alle leerlingen die op deze lijst staan, krijgen een dyslexiepasje. Op dit pasje staat een foto van de leerling en geen andere informatie dan dat deze leerling dyslectisch is. Indien nodig kan de leerling zijn pasje laten zien. In de praktijk zal dit vooral voorkomen bij nieuwe of vervangende docenten, of bij een inhaaluur.

6.2. Voorleesbeurten

De docent overlegt met de dyslectische leerling of hij wel of niet mee wil doen aan voorleesbeurten. Eventueel kan de docent aan de betreffende leerling de mogelijkheid geven om de leesbeurt van tevoren (thuis) voor te bereiden.

6.3. Tijdig opgeven

De docent geeft so's en repetities tijdig op. Repetities minimaal een week van tevoren en aangekondigde so's meer dan een dag van te voren. Een door de docent verstrekte weekplanner of periodeplanner kan een hulpmiddel zijn. Dyslectische leerlingen moeten de te leren stof over meerdere dagen kunnen verdelen.

6.4. Lettertype

De docent levert de so's en repetities met minimale lettergrootte 12, bij voorkeur in het lettertype Arial. Gekopieerde opdrachten moeten een vergelijkbare lettergrootte hebben. Hij geeft geen gedicteerde overhoringen, tenzij het luisteren onderdeel van de beoordeling is.

6.5. Extra tijd

Op basis van het dyslexierapport heeft een dyslectische leerling automatisch recht op extra tijd (bij voortgangstoetsen maximaal 20%). Dyslectische leerlingen hebben dit echter niet allemaal en bij alle vakken nodig. Het is belangrijk dat leerling en docent samen bespreken of er extra tijd nodig is en hoe dit het beste gerealiseerd kan worden. Zo nodig kan ook de remedial teacher bij dit overleg betrokken worden.

- Extra tijd geven is bijvoorbeeld mogelijk door leerlingen nog even in de pauze te laten doorwerken en evt. in de pauze voorafgaand aan de les.
- Als dat niet mogelijk is, kan ook overwogen worden om het aantal opgaven voor deze leerlingen te beperken. Vooral overlappende vragen bieden hier mogelijkheden.
- De te leren stof kan in kleinere porties verdeeld en overhoord worden.
- Bij het vak Nederlands kan in plaats van de hele tekst van een dictee een gatentekst met de beoogde toetsingswoorden gegeven worden.
- Extra tijd kan ook al op een eenvoudige manier aan dyslectische leerlingen worden gegeven door aan hen het eerst de proefwerken te geven en hun proefwerken als laatste op te halen.

In de bovenbouw zal extra tijd geven over het algemeen moeilijker zijn, omdat de toetsen daar vaak langer duren. De docent doet zijn best om naar mogelijkheden te zoeken.

Bij luistertoetsen hebben sommige leerlingen, zowel in de onder- als in de bovenbouw, extra tijd nodig. De docent regelt dit in overleg met de leerling en/of de remedial teacher. Ook kunnen dyslectische leerlingen vaak het tempo van nakijken tijdens de les niet bijhouden en laten daardoor fouten zitten. Een oplossing hiervoor is het geven van antwoordbladen.

6.6. Mondelinge overhoringen

In uitzonderingsgevallen geeft de docent waar nodig en waar mogelijk aan de dyslectische leerlingen de mogelijkheid om onvoldoende proefwerken en so's mondeling te doen. Dit is vooral bedoeld om een leerling die zonder uitzondering zware onvoldoendes haalt, de

mogelijkheid te geven om te laten zien wat hij kan. Het is geen structurele oplossing. Hier kan beperkt gebruik van gemaakt worden, eventueel in overleg met de remedial teacher.

6.7. Spellingfouten

Bij de zaakvakken worden spellingfouten niet meegerekend, tenzij het om vakinhoudelijke kennis gaat.

In de onderbouw worden bij de talen niet alle spelfouten meegerekend, tenzij spelling het onderwerp is van toetsing. De talensecties hebben afspraken gemaakt over welke fouten ze wel en welke ze niet fout rekenen bij dyslectische leerlingen en hebben dit in het vakwerkplan verwerkt.

Een alternatief voor het niet rekenen van dyslectische fouten is het gebruik van een laptop met spellingcontrole. Bij een klassikale digitale toets kan de docent besluiten om de leerling deze toets met spellingcontrole te laten maken.

6.8. Hulpmiddelen

Wanneer er in overleg met de remedial teachers en de adjunct-directeur een hulpmiddel is aangevraagd, verleent de docent zijn medewerking.

- Een hulpmiddel kan zijn een laptop al of niet met ClaroRead of Kurzweil. Dat is software waarmee teksten qua opmaak gemakkelijk aangepast of voorgelezen kunnen worden. In de les kan, wanneer daarvoor toestemming is verkregen, met de eigen laptop gewerkt worden. Op de toetscomputers staat ClaroRead. Ook een leerling die gewend is om op de eigen computer met Kurzweil te werken, kan bij toetsen alleen gebruik maken van ClaroRead. Het is in geen geval toegestaan om een eigen laptop te gebruiken voor toetsen. Voor het gebruik van een computer bij toetsen zijn de regels uit het protocol laptopservice van toepassing (zie bijlage). Wanneer de leerling zich hier niet aan houdt, kan de leerling het gebruik van dit hulpmiddel worden ontzegd.
- De mediatheek heeft een aantal luisterboeken die de leerlingen kunnen beluisteren samen met het lezen van leesboeken.
- Dyslectische leerlingen hebben toestemming in alle werkboeken te schrijven. De school betaalt de kosten. De remedial teachers leveren aan het eind van het jaar de bijgewerkte dyslexielijst in bij de financiële administratie en de financiële administratie zorgt ervoor dat er geen rekening naar huis gaat van niet ingeleverde werkboeken.
- Kosten voor gesproken schoolboeken of schoolboeken die gebruikt worden met van-tekst-naar-spraaksoftware, besteld bij Dedicon, kunnen aan het eind van het schooljaar bij de school gedeclareerd worden.
- De remedial teachers zorgen ervoor dat alle ouders/verzorgers van dyslectici in de loop van het schooljaar een brief krijgen met informatie over de vergoeding van werkboeken en cd's.

7. Vrijstellingen

Informatie over wettelijke bepalingen ten aanzien van mogelijke vrijstellingen is te vinden in het Inrichtingsbesluit WVO.

7.1. Vrijstellingen op het Kalsbeek College

In de eerste drie leerjaren van havo en vwo worden geen vrijstellingen gegeven. Naast Nederlands en Engels zijn Frans en Duits verplicht.

In de bovenbouw havo worden geen vrijstellingen gegeven. Alleen in het profiel 'cultuur en maatschappij' is een tweede moderne vreemde taal verplicht. Havoleerlingen kunnen dat vak dus vermijden door een ander profiel te kiezen dan 'cultuur en maatschappij'.

7.2. Criteria voor vrijstellingen in het vmbo

In de tweede klas van het vmbo kan in zeer uitzonderlijke gevallen vrijstelling gegeven worden voor Frans of Duits. De directie bepaalt of er sprake is van een uitzonderlijk geval. Criteria hiervoor zijn:

- De leerling moet in het bezit zijn van een geldige dyslexieverklaring;
- Uit het bijbehorende onderzoeksrapport, of een ander onderzoek door een deskundige uitgevoerd, moet blijken dat de leerling over voldoende capaciteiten beschikt om het vmbo-t diploma te halen;
- Ook de betreffende vakdocenten zien mogelijkheden voor de leerling om het vmbo-t diploma te halen;
- Er moet zijn aangetoond dat de dyslexie dermate belemmerend werkt, dat de leerling niet op het bij hem passende niveau kan functioneren;
- De dyslexie moet de leerling in de brugklas parten hebben gespeeld;
- Het moet duidelijk zijn dat de leerling, ondanks alle beperkingen, in de les en thuis zijn best heeft gedaan, gebruik heeft gemaakt van de hulp en de strategieën die hem zijn aangereikt en gemaakte afspraken is nagekomen;
- Er moet aangetoond zijn dat de compenserende maatregelen die de school hanteert, worden gebruikt, maar desondanks onvoldoende soelaas bieden;
- Er moet zijn aangetoond dat er geen andere oorzaken zijn voor het niet op niveau functioneren;
- Er moeten afspraken gemaakt zijn over het volgen van vervangende lessen en door welke docent deze gegeven worden.

7.3. De procedure voor het toekennen van een vrijstelling in het vmbo

De procedure voor het indienen van een verzoek om een vrijstelling voor een tweede moderne vreemde taal en het toekennen daarvan, is als volgt:

- De ouders dienen, na overleg met de leerling en de mentor en eventueel de remedial teacher een verzoek in bij de adjunct-directeur van het vmbo-t.
- Dit verzoek moet schriftelijk zijn en met redenen omkleed.
- Het verzoek moet liefst voor het einde van het eerste leerjaar en uiterlijk in oktober van het tweede leerjaar binnen zijn.
- Met een definitieve keuze van de vrijstelling wordt gewacht tot het eerste rapport in het tweede leerjaar, zodat de resultaten zowel voor het vak Frans als voor het vak Duits bekend zijn.
- Er vindt overleg plaats tussen de adjunct-directeur van het vmbo-t, de leerling, de ouders, de mentor, de remedial teachers en de vakdocenten.
- Een van de remedial teachers verzamelt, op verzoek van de adjunct-directeur van het vmbo-t, alle relevante informatie (bijv. informatie uit het leerlingvolgsysteem, cijfer rapporten, adviezen uit de rapportvergaderingen, de dyslexieverklaring en het bijbehorend onderzoeksrapport, orthopedagogische en andere verklaringen,

onderwijskundige rapporten enz.). Ze maakt hier een verslag van en stuurt dit naar de adjunct-directeur.

- De adjunct-directeur bepaalt of het verzoek gegrond is en verleent wel of geen vrijstelling voor Frans of Duits.
- Het besluit van de directie wordt schriftelijk aan de ouders van de leerling meegedeeld door de adjunct-directeur van het vmbo-t.
- In geval van vrijstelling ontvangt de inspectie een kopie van het besluit van de directie. De onderbouwing en verantwoording van het besluit worden opgenomen in het dossier van de leerling (Magister).
- Ook regelt de adjunct-directeur de vervangende lessen.

Voor alle duidelijkheid: ieder verzoek voor vrijstelling van een taal wordt apart bekeken. Indien aan iemand dispensatie is verleend, kan een ander hieraan geen rechten ontleen.

7.4. Criteria voor vrijstellingen in het vwo

In principe worden er in de bovenbouw van het vwo geen vrijstellingen gegeven. Op het gymnasium is een tweede moderne vreemde taal niet verplicht, omdat een van de klassieke talen daarvoor in de plaats komt. In zeer uitzonderlijke gevallen kan op het atheneum vrijstelling gegeven worden voor de verplichte tweede moderne vreemde taal. Dit wordt per geval bekeken. De directie bepaalt of er sprake is van een uitzonderlijk geval. Criteria hiervoor zijn:

- De leerling moet in het bezit zijn van een geldige dyslexieverklaring;
- Uit het bijbehorende onderzoeksrapport, of een ander onderzoek door een deskundige uitgevoerd, moet blijken dat de leerling over voldoende capaciteiten beschikt om het vwo-diploma te halen;
- Ook de betreffende vakdocenten zien mogelijkheden voor de leerling om het vwo-diploma te halen;
- Er moet zijn aangetoond dat de dyslexie dermate belemmerend werkt, dat de leerling niet op het bij hem passende niveau kan functioneren;
- De dyslexie moet de leerling de hele onderbouw of een flink deel daarvan parten hebben gespeeld;
- Het moet duidelijk zijn dat de leerling, ondanks alle beperkingen, in de les en thuis zijn best heeft gedaan, gebruik heeft gemaakt van de hulp en de strategieën die hem zijn aangereikt en gemaakte afspraken is nagekomen;
- Er moet aangetoond zijn dat de compenserende maatregelen die de school hanteert, worden gebruikt, maar desondanks onvoldoende soelaas bieden;
- Er moet zijn aangetoond dat er geen andere oorzaken zijn voor het niet op niveau functioneren;
- De leerling moet in plaats van de taal een vervangend examenvak kiezen met een normatieve studielast van ten minste 440 uren. De keuze is afhankelijk van het aanbod van de school.

7.5. De procedure voor het toekennen van een vrijstelling in het vwo

De procedure voor het indienen van een verzoek om een vrijstelling voor een tweede moderne vreemde taal en het toekennen daarvan, is als volgt:

- De ouders dienen, na overleg met de leerling, de mentor en eventueel de decaan een verzoek in bij de adjunct-directeur van het vwo.

- Dit verzoek moet schriftelijk zijn en met redenen omkleed.
- Het verzoek moet liefst voor de overgangsvergadering aan het eind van het derde leerjaar en uiterlijk aan het begin van het vierde leerjaar (bij leerlingen die vanuit de havo instromen aan het begin van het vijfde leerjaar) binnen zijn. In uitzonderingsgevallen kan er ook gedurende het vierde leerjaar nog een vrijstelling verleend worden. De aanvraag moet dan voor 1 juni in het betreffende leerjaar binnen zijn bij de adjunct-directeur van het vwo.
- Er vindt overleg plaats tussen de adjunct-directeur van het vwo, de leerling, de ouders, de mentor, de remedial teachers en de vakdocenten.
- Een van de remedial teachers verzamelt, op verzoek van de adjunct-directeur van het vwo, via dossieronderzoek alle relevante informatie (bijv. informatie uit het leerlingvolgsysteem, cijferrapporten, adviezen uit de rapportvergaderingen, de dyslexieverklaring en het bijbehorend onderzoeksrapport, orthopedagogische en andere verklaringen, onderwijskundige rapporten enz.). Ze maakt hier een verslag van en stuurt dit naar de adjunct-directeur.
- De adjunct-directeur bepaalt of het verzoek gegrond is en verleent wel of geen vrijstelling voor de tweede moderne vreemde taal.
- Het besluit van de directie wordt schriftelijk aan de ouders van de leerling meegedeeld door de adjunct-directeur van het vwo.
- In geval van vrijstelling ontvangt de inspectie een kopie van het besluit van de directie. De onderbouwing en verantwoording van het besluit worden opgenomen in het dossier van de leerling (Magister).
- De leerling neemt contact op met de decaan in verband met de keuze van het vakkenpakket.

Voor alle duidelijkheid: ieder verzoek voor vrijstelling van een taal wordt apart bekeken. Indien aan iemand dispensatie is verleend, kan een ander hieraan geen rechten ontlenen.

8. Het School- en Eindexamen

8.1. Het Centraal Schriftelijk Eindexamen

Artikel 55 van het Eindexamenbesluit geeft de directeur de bevoegdheid toe te staan dat een kandidaat met een beperking, waaronder dyslexie, het examen geheel of gedeeltelijk aflegt op een wijze die is aangepast aan de mogelijkheden van die kandidaat. In dat geval bepaalt de directeur de wijze waarop het examen zal worden afgelegd. Het is voldoende als aan de inspecteur van onderwijs gemeld wordt aan welke leerlingen welke faciliteiten verleend worden.

Hiervoor kan een aantal aanpassingen en hulpmiddelen ingezet worden (zie ook het examenreglement havo/vwo, artikel 29).

8.2. Aanpassingen en hulpmiddelen bij het Centraal Examen

Examenkandidaten die in het bezit zijn van een dyslexieverklaring, hebben op grond daarvan altijd recht op extra tijd. Alle andere faciliteiten worden alleen toegekend als deze expliciet worden genoemd bij de indicerende diagnose in het psychodiagnostisch rapport of bij de handelingsadviezen in de dyslexieverklaring.

- **verlenging van de duur van de examenonderdelen**

Dit is maximaal een half uur per examen.

- **grootschrift**

Het maken van vergrotingen voor dyslectische examenkandidaten is niet toegestaan. De papieren centrale examens worden standaard geleverd in puntgrootte 12. Het basislettertype is Arial. Bij grafieken, tabellen en dergelijke kan een kleinere letter worden gehanteerd. Als de dyslectische kandidaat die letters als (te) klein ervaart, kan hij gebruikmaken van een loep of een leesliniaal. Kandidaten die op de computer werken met van-tekst-naar-spraaksoftware, kunnen op het beeldscherm de door hen gewenste vergrotingsfactor toepassen.

- **computer/laptop met spellingcontrole**

Uiteraard mag de spellingcontrole alleen worden gebruikt als dit door het College voor Toetsen en Examens (CvTE) is toegestaan.

- **Daisy of spraaksynthese**

Dyslectische kandidaten die recht hebben op audio, kunnen gebruikmaken van Daisy of spraaksynthese.

De Daisy-cd kan worden afgespeeld in een speciale Daisy-speler of op een computer of laptop. Het speciale Daisy-format is geschikt om te navigeren tussen bijvoorbeeld tekst en vragen. Ook is onder meer het leestempo te regelen. De bediening vergt weinig oefening.

Deze bestanden zijn beschikbaar voor het eerste tijdvak. Voor het tweede tijdvak worden alleen Daisy-bestanden geleverd voor de vakken Nederlands en Engels. Voor andere vakken kan gebruik gemaakt worden van pdf-bestanden die met het computerprogramma 'ClaroRead' worden voorgelezen, of een voorleeshulp.

Voor het gebruik van spraaksynthesesoftware (bijvoorbeeld ClaroRead) wordt een pdf-bestand geleverd, met het examen in een opmaak die identiek is aan die van het papieren examen. Met de computer kan de digitale tekst via spraaksynthesesoftware omgezet worden in spraak.

Het omgaan met bepaalde hulpmiddelen vergt nogal wat vaardigheden. De spraaksynthese-pdf is alleen bestemd voor kandidaten die gewend zijn om te gaan met spraaksynthese. Zij moeten hiermee al eerder (in elk geval vanaf het vooreindexamenjaar) hebben gewerkt, zowel op school als thuis (zie ook het examenreglement havo/vwo, artikel 12).

8.3. Voorwaarden die hierbij gesteld worden

- Een geldige dyslexieverklaring
- De aanpassingen of hulpmiddelen dienen vermeld te staan bij de begeleidingsadviezen in een geldig psychologisch onderzoeksrapport dan wel vermeld te staan in een geldige deskundigenverklaring. (Het halfuur extra tijd kan sowieso gegeven worden).
- De te nemen maatregelen moeten ook getroffen zijn bij het schoolexamen en ook in eerdere vergelijkbare situaties tijdens de schoolloopbaan.
- De inspecteur dient zo spoedig mogelijk op de hoogte gesteld te worden.

8.4. Het schoolexamen

Zoals vermeld staat bij de voorwaarden voor het inzetten van aanpassingen en hulpmiddelen bij het centraal eindexamen, moeten de maatregelen ook al bij het schoolexamen getroffen zijn.

8.5. Aanpassingen en hulpmiddelen bij het schoolexamen

- **verlenging van de duur van de schoolexamenonderdelen**

Voor toetsen van 50 minuten is de verlenging 15 minuten. Bij toetsen van 100 of 150 minuten is de extra tijd 30 minuten.

- **computer/laptop met spellingcontrole**

Voor toetsen taalgebruik/spelling mag geen computer worden gebruikt.

- **spraaksynthese**

Wanneer een leerling in aanmerking komt voor het gebruik van een van-tekst-naar spraakprogramma en hij daar ook gebruik van wil maken, wordt de kandidaat de mogelijkheid geboden met het computerprogramma 'ClaroRead' een toets te laten voorlezen. De docent levert dan de toets aan in pdf-formaat (readable) bij de examencommissie.

- **luistertoetsen**

Voor dyslectische leerlingen zijn er speciale luistertoetsen, waarbij extra tijd is ingelast voor het lezen van de vragen.

8.6. Rol van de remedial teachers

Aan het begin van de schoolexamenperiode worden de dyslectische leerlingen uitgenodigd door de remedial teacher voor een gesprek over de aanpassingen en/of hulpmiddelen die de leerling mag en wil gebruiken in toetsweken, bij schoolexamens en het centraal examen. De handelingsadviezen in de dyslexieverklaring en de indicerende diagnose in het bijbehorend onderzoeksrapport zijn hierbij het uitgangspunt. Er worden geen aanpassingen en/of hulpmiddelen toegestaan die hierin niet expliciet zijn genoemd. Mocht de leerling toch gebruik willen maken van een bepaalde aanpassing of hulpmiddel die niet in het onderzoek en/of de verklaring wordt genoemd, dan zal er een aangepaste dyslexieverklaring aangevraagd moeten worden bij de deskundige die de oorspronkelijke verklaring heeft afgegeven. De school is niet aansprakelijk voor de kosten hiervan.

De remedial teacher vult samen met de leerling een formulier in van welke hulpmiddelen en/of aanpassing de leerling gebruik mag en wil maken. Dit formulier wordt ondertekend door de leerling en de remedial teacher. Het wordt bewaard door de remedial teachers. De leerling en de examencommissie krijgen een kopie. Voor eventuele wijziging van afspraken neemt de leerling contact op met de remedial teacher. Er wordt dan een nieuw formulier gemaakt. Wanneer een leerling geen gehoor geeft aan de uitnodiging voor het gesprek, worden naast de extra tijd geen andere faciliteiten toegekend.

8.7. Rol van de examencommissie

De examencommissie regelt extra tijd en zorgt ervoor dat de afgesproken aanpassingen en/of hulpmiddelen voor de leerling beschikbaar zijn.

8.8. Rol van de docenten

Wanneer er een verzoek is voor bepaalde aanpassingen en/of hulpmiddelen, werken de docenten er, in overleg met de examencommissie en daar waar mogelijk, aan mee dat faciliteiten beschikbaar zijn (bijvoorbeeld een digitale versie van een toets).

Woerden, maart 2016

Bijlage 1: Protocol uitgifte laptops voor leerlingen die toetsen op laptop mogen maken

Inleiding

In totaal worden 18 laptops beschikbaar gesteld voor het maken van voortgangstoetsen. Deze laptops worden uitgeleend door de mediatheek aan de leerling, in het geval er een voortgangstoets is waar een leerling een laptop voor nodig heeft en de leerling daar toestemming voor heeft. Het uitgangspunt van dit protocol is dat het uitlenen van laptops bij voortgangstoetsen gebeurt door middel van een vast systeem waarbij sprake is van zelfstandigheid van leerling en docent.

Voor toetsen waarbij geen spellingscontrole gebruikt mag worden, zijn aparte laptops beschikbaar, met de nummers 12 t/m 18. Op deze laptops staat vermeld dat er geen spellingcontrole geïnstalleerd is, en is '-S' aan de naam toegevoegd (in tegenstelling tot '+S'). Voor toetsen waarbij de spelling onderdeel is van de beoordeling, mag geen computer met spellingcontrole worden gebruikt, tenzij de docent anders aangeeft.

Op alle toetslaptops is het programma ClaroRead geïnstalleerd. Gebruik van een eigen laptop of eigen usb-stick bij toetsen is niet toegestaan. Een toetslaptop van school is te herkennen aan de barcode van de mediatheek.

Misbruik van de geboden faciliteiten leidt tot intrekking ervan.

Organisatie vooraf:

- Dyslectische leerling meldt aan remedial teacher dat het gebruik wil maken van de laptopservice;
- Remedial teacher geeft, na overleg met adjunct, aan mentor en mediatheek door wie hiervoor in aanmerking komen. De mentor informeert de lesgevende docenten.
- Andere leerlingen, met bijvoorbeeld een gebroken arm of een slecht handschrift, melden zich aan bij de adjunct van zijn of haar afdeling. Indien de leerling toestemming krijgt voor het gebruik van een laptop, geeft de adjunct dit aan de docenten en aan de mediatheek door. Toestemming voor het gebruik van een laptop betekent niet automatisch dat ook ClaroRead gebruikt mag worden. Als de leerling daarvoor toestemming heeft, wordt dit altijd apart vermeld.

Organisatie voor de leerling:

- Dyslectische leerling checkt bij de desbetreffende docent of een PDF bestand van de toets beschikbaar is en vraagt aan de docent of er spellingcontrole gebruikt mag worden;
- Leerling vraagt een laptop aan via een speciaal emailadres: laptop-spk@kalsbeek.nl. (niet het interne mailprogramma van de ELO gebruiken!) en geeft aan of dit een laptop met of zonder spellingcontrole moet zijn;
- Leerling haalt vlak voor het desbetreffende uur de laptop op bij de mediatheek, geeft schoolpas als onderpand;
- Leerling zorgt voor eigen oortjes (alleen nodig en toegestaan bij gebruik van ClaroRead!);
- Leerling ontvangt (indien nodig) PDF-bestand op usb-stick van docent; docent zet laptop aan;
- Leerling maakt toets op papier, in Word (met spellingcontrole), WordPad (zonder spellingcontrole) of in speciale gevallen in het PDF-document met de notitiefunctie;
- Leerling levert werk in op papier of als bestand op de usb-stick (harddisk is echt absoluut 100% leeg zodra pc uit of gerestart is!); de docent ziet erop toe dat daarna de laptop wordt uitgeschakeld;

- Leerling levert na de toets gelijk de laptop in bij de mediatheek, krijgt schoolpas terug.

Organisatie voor de docent:

- Docent hoort van remedial teacher of adjunct welke leerlingen gebruik mogen maken van een laptop;
- Docent zorgt voor toets op PDF-formaat;
- Docent zet desbetreffende toets op een lege usb-stick en heeft die bij zich voor de leerling; usb-sticks zijn af te halen bij de mediatheek;
- De docent ziet erop toe dat de leerling daadwerkelijk een toetslaptop gebruikt, en geen eigen laptop.
- Docent zet de laptop aan, niet uit slaapstand (!); in slaapstand knippert (anders: brandt) een led lampje in de powerknop;
- Docent geeft bij aanvang van de toets de stick aan de leerling;
- Docent haalt usb-stick op met antwoorden op papier of op usb-stick als PDF-/Word-/WordPad-bestand en ziet erop toe dat de laptop wordt uitgeschakeld. Let op: bestanden worden automatisch verwijderd na uitschakeling van de laptop;
- Docent draait het werk uit indien ingeleverd op stick;
- Docent maakt stick leeg en brengt deze terug naar mediatheek;
- Docent bewaart het werk bij de overige toetsen.